

อ.พญ.โสภณรัชช์ วิไลยุค
ภาควิชากุมารเวชศาสตร์
คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

๗ อ้ายคำ

... จากท่วงทำนองสู่เรื่องราว ...

เพลง อ้ายคำ ..

คำร้อง/ทำนอง/ขับร้อง จรัส มโนเพ็ชร

อ้ายคำ อ้ายคำ อ้ายคำ

อ้ายคำ คนแก่ ทำทางใจดี ลูกผ้าบมี
อยู่ตัวคนเดียว
เมื่อแสงแดดอ่อน อ้ายคำ กำเคียว
เกี่ยวผักบั้ง ใส่bungกลางหนอง

ต๋ากฝ้าก๋อฟาง หลังกุ่มก๋ออง
อยู่กลางหนอง จนมีตจันคำ
แล้วแกก็แบ่ง ผักบั้งเป็นกำ
ส่งขาประจำ เลี้ยงตัวสี่บมา

อ้ายคำ เคยบอก เล่าความเป็นมา
ลูกผ้าก่อนหน้า นั้นอยู่ด้วยกัน
แล้วมาวันหนึ่ง ผัวแก่พลิก
มาต่ายละกัน เหลือเพียงลูกสาว

แต่แล้วเห้หมบ่มีน มีเรื่องอ้อฉาว
ลูกสาวหนีตวย บ้อจาย
อ้ายคำ เลยอยู่ คนเดียวเปลี่ยวตวย
ตุ๊กใจ ตุ๊กกาย บี้บ้องบมี

อ้ายคำ อ้ายคำ อ้ายคำ

อ้ายคำ คนแก่ ทำทางใจดี
ลูกผ้าบมี เป็นดีเอ็นตุล้า
แสงนี้แดดอ่อน บ่หันอ้ายคำ
เกยมาประจำ อ้ายคำไปไหน

หมุ่มผักบั้งยอดชม เขาชบบไหว
เป็นจะได ไปแล้วอ้ายคำ
ฟ้ามีตมัวหม่น เมฆฝนครึ้มดำ
เสียงพระอ่านธรรม ขออ้ายคำ ไปดี

อ้ายคำ อ้ายคำ อ้ายคำ

“จรัล มโนเพ็ชร” ศิลปินโพลีคของคำเมือง

เมื่อครั้งยังเด็ก ฉันเคยได้ยินคุณพ่อเปิดเพลงโพลีคของในรถ จำได้แต่ว่าเนื้อร้องของเพลงนั้นเป็นภาษาเหนือ ลำพังภาษาเหนือก็เป็นภาษาที่เพราะฟังเสนาะหูอยู่แล้ว เมื่อประกอบกับเสียงเกากีตาร์คลออยู่เบาๆ ข้างหลัง รู้สึกว่ามันเพราะจับใจจริงๆ ฉันมารู้ทีหลังว่าคนร้องชื่อ “จรัล มโนเพ็ชร” นักร้องชาวล้านนาที่มีชื่อเสียงจนเป็นที่รู้จักของคนทั้งประเทศในขณะนั้น ขณะที่นั่งรถไปโรงเรียน สายตาทอดยาวไปบนถนน เห็นคุณยายคนหนึ่งกำลังเดินข้ามถนน พร้อมเพลง “อ้อยคำ” ดังขึ้นมาสะกดให้ฉันนั่งนิ่งและฟังเนื้อหาเพลงนั้นด้วยความตั้งใจ ปกติแล้วฉันจะฟังเพลงแค่เพียงผ่านๆ ไปไม่ค่อยได้สนใจเนื้อหาเพลงเท่าไร แต่เพลงนี้กลับเป็นเพลงที่ฉันฟังแล้วกลับมีความรู้สึกตาม เปล่าเลย เพลงไม่ได้เกี่ยวข้องกับ “อกหักรักคุด” แต่อย่างไร เพลงนี้เป็นเรื่องเล่าของคุณยายคนหนึ่งชื่อ “คำ” ซึ่งอาศัยอยู่ทางเหนือ (ปกติแล้วคำว่า “อ้อย” ภาษาเหนือแปลว่าคนสูงอายุ) .. อ้อยคำเคยมีครอบครัว แต่สามีก็มาเสียชีวิตไปก่อน ส่วนลูกก็หนีตามผู้ชายไป อ้อยคำเลยอยู่คนเดียว ไม่มีญาติที่ไหน งานที่อ้อยคำทำประจำก็คือเก็บผักบุงไปขายหาเลี้ยงตัวเอง ถึงแม้ตาจะฟ้าฟางแล้วก็ตาม แล้วมีวันหนึ่งอ้อยคำก็หายไป ไม่มีใครเห็นอ้อยคำอีก มารู้อีกที่อ้อยคำก็เสียชีวิตไปแล้ว .. ฟังเพลงนี้แล้วทำให้ฉันเศร้าและรู้สึกเหมือนมีอะไรมาจุกอยู่ที่คอหอย ถึงกับนั่งอึ้งไปชั่วขณะเลยทีเดียว .. คุณจรัล มโนเพ็ชร ถ่ายทอดเพลงนี้ออกมาได้ดี ทั้งเนื้อเพลงและท่วงทำนอง

ฉันได้มีโอกาสอ่านบทความของคุณมานิต อัจวงค์ ผู้จัดการส่วนตัวของคุณจรัล มโนเพ็ชร ซึ่งเล่าที่มาของเพลงนี้ไว้อย่างน่าสนใจ จึงขอยกบางข้อความที่ท่านเขียนไว้มาให้เราได้อ่านกัน

วันนั้นเวลาเย็นแล้ว เรานั่งอยู่บนรถไฟชั้นสองตื้นนอน เพื่อกลับบ้านเชียงใหม่ รถไฟกำลังวิ่งผ่านย่านทุ่งรังสิต ตะวันกำลังตกดิน ที่หนองน้ำมีคนเฒ่าคนหนึ่ง กำลังพายเรือเกี่ยวยอดผักบุง เป็นภาพชีวิตที่งดงาม

จรัล มโนเพ็ชร ล้วงมือลงไปใ้ในกระเป๋าสะพาย แต่คงไม่ทันใจ จึงบอกผมว่า... “**คุณมานิต ขอกระดาศผม ลักแผ่น**”

ผมใจร้อนพอกัน ด้วยรู้ว่า คงเป็นเรื่องด่วนสำคัญ ผมได้เลือกฉีกเนื้อที่กระดาศสีขาวของหนังสือพิมพ์จากนั้นไม่นาน จรัล มโนเพ็ชร ได้ยื่นกระดาศแผ่นนั้นให้ พลังกัมลงหยิบกีตาร์ แล้วเล่นเพลงให้ฟัง

นอกจากผมแล้ว คงมีผู้โดยสารที่นั่งอยู่ใกล้ๆ กันในโบกี้ นั้น ได้ยิน เพลงอ้อยคำ เป็นครั้งแรกในโลกนี้...

“คุณมานิต อ้อยคำ มีชีวิตจริงๆ นะ แต่ชีวิตแถมไม่ได้เศร้าอย่างในเพลงนะ แถเป็นอ้อยที่มีความสุข ลูกสาวไม่มี ทุกวันในตอนสาย แถจะหาบกระดาศสองใบ ออกตระเวนไปตามบ้านเพื่อรับอาหารไปถวายที่วัด

เมื่อพระฉันเพลแล้ว อาหารที่เหลือ จะประทังชีวิตแกไปอีกวันหนึ่ง จากนั้นก็จะล้างจานชาม ทำความสะอาดก่อนที่จะกลับบ้าน ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากวัด และไม่ห่างจากบ้านผม ที่ประตูเชียงใหม่เท่าไร”

“แล้วมันเกี่ยวอะไรกับ ผักบุง” ผมถามด้วยความสนใจ

“บ้านที่แกอาศัยอยู่มีหนองน้ำ แกก็อาศัยเก็บยอดผักบุงไปขายบ้าง แจกบ้าง บางวันตอนเย็นๆ หลังเลิกเรียน ผมมักจะไปหาแก ไปนั่งคุยกัน แกมักจะเล่าเรื่องเก่าๆ ให้ฟัง อัยคำ เป็นคนมีความสุขครับ”

“สองสามวันแล้ว ไม่มีใครเห็นหน้าแก ผมบุกไปถึงบ้าน จึงพบว่าแกนอนตายไปแล้ว ผมเป็นคนบอกผู้ใหญ่ให้รู้เรื่อง และช่วยกันทำศพให้”

“ทำนองเพลงละ มันเกิดเมื่อไร” ผมทราบบ้าง จรัล มโนเพ็ชร มักจะแต่งทำนองเพลงก่อนแต่งคำร้อง

“พระเจ้า แต่งไว้นานแล้ว...”

ผมทำหน้างงๆ

“สมัยเด็กๆ ผมชอบไปโบสถ์ศาสนาคริสต์ ชอบไปเที่ยวเล่น หาเพื่อนและชอบฟังเพลงสวดในโบสถ์ รู้จักทำนองนี้มาตั้งแต่เด็กๆ เป็น เพลงฮิม เพลงสวดในโบสถ์ เป็นเพลงประกอบศาสนกิจของชาวคริสต์ และรู้ดีด้วยว่า เป็นเพลงที่ ปีเตอร์ แอนด์ พอล แมรี สร้างเป็นเพลงเพลงหนึ่ง

แต่ อัยคำ ของผม ผมดัดแปลงทำนองบ้าง ถ้าไม่ดัดแปลง ก็จะไม่มีความเข้ากับ วรรณยุกต์ของภาษาคำเมืองได้หรอก”

เพลงอัยคำ ได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว ไม่มีสักครั้งที่ จรัล มโนเพ็ชร อยู่บนเวทีจะไม่ได้ร้อง เพลงอัยคำ และไม่มีสักครั้งที่ จรัล มโนเพ็ชร จะไม่พูดประโยคนี้

“กลับบ้านไปเยี่ยมญาติผู้ใหญ่ ไปเยี่ยมอัย ที่บ้านเหนือ”

ฉันคิดว่าเพลงนี้มันมีความหมายแฝงในตัวมันเอง ตอนเด็กๆ ฉันรู้สึกเศร้าไปกับเรื่องราวของอัยคำ เพราะรู้สึกว่าชีวิตอัยคำช่างโดดเดี่ยว อัยคำน่าจะเหงา เพราะไม่มีญาติพี่น้อง หรือลูกหลานที่ไหน คนที่ฟังเพลงอัยคำของคุณจรัล มโนเพ็ชรจบแล้ว คงคิดถึงผู้สูงอายุที่บ้านมากขึ้น ไม่ว่าจะป็นคุณพ่อคุณแม่ หรือปู่ย่าตายาย นี่ก็ใกล้จะถึงวันสงกรานต์แล้วนะคะ เราอาจจะจำได้แต่เทศกาลสนุกสนานรื่นเริง การละเล่น การสาดน้ำ แต่จริงๆ แล้วในช่วงวันหยุดสงกรานต์นี้มีวันผู้สูงอายุแห่งชาติและวันครอบครัวรวมอยู่ด้วย เพื่อให้พวกเราได้กลับไปกราบเท้าคุณพ่อ คุณแม่หรือปู่ย่าตายายที่บ้านกันบ้าง อย่างน้อยปีละครั้งก็ยังดี ได้ระลึกถึงพระคุณที่ท่านได้เลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนเราให้เติบโตมาได้จนทุกวันนี้

อย่างไรก็ตามอีกมุมมองหนึ่งที่ฉันได้จากเพลงนี้ .. คือ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ล้วนเป็นเรื่องธรรมดา คนที่เกิดมาทุกคนย่อมหนีไม่พ้นในสังขารในขันธ์ 5 เกิดมาแล้ว ก็คงหนีไม่พ้นเรื่องความเจ็บป่วย ในที่สุดเราก็ต้องแก่ และก็ต้องตาย ไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไร ทางที่ดีเราเตรียมตัวรับกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นให้ดีที่สุดจะดีกว่า ตั้งใจทำความดี ละเว้นความชั่ว เก็บสะสมบุญไว้แต่เนิ่นๆ เมื่อเราแก่ เราจะได้เป็นคนแก่ที่มีความสุขทั้งกายและใจ ..